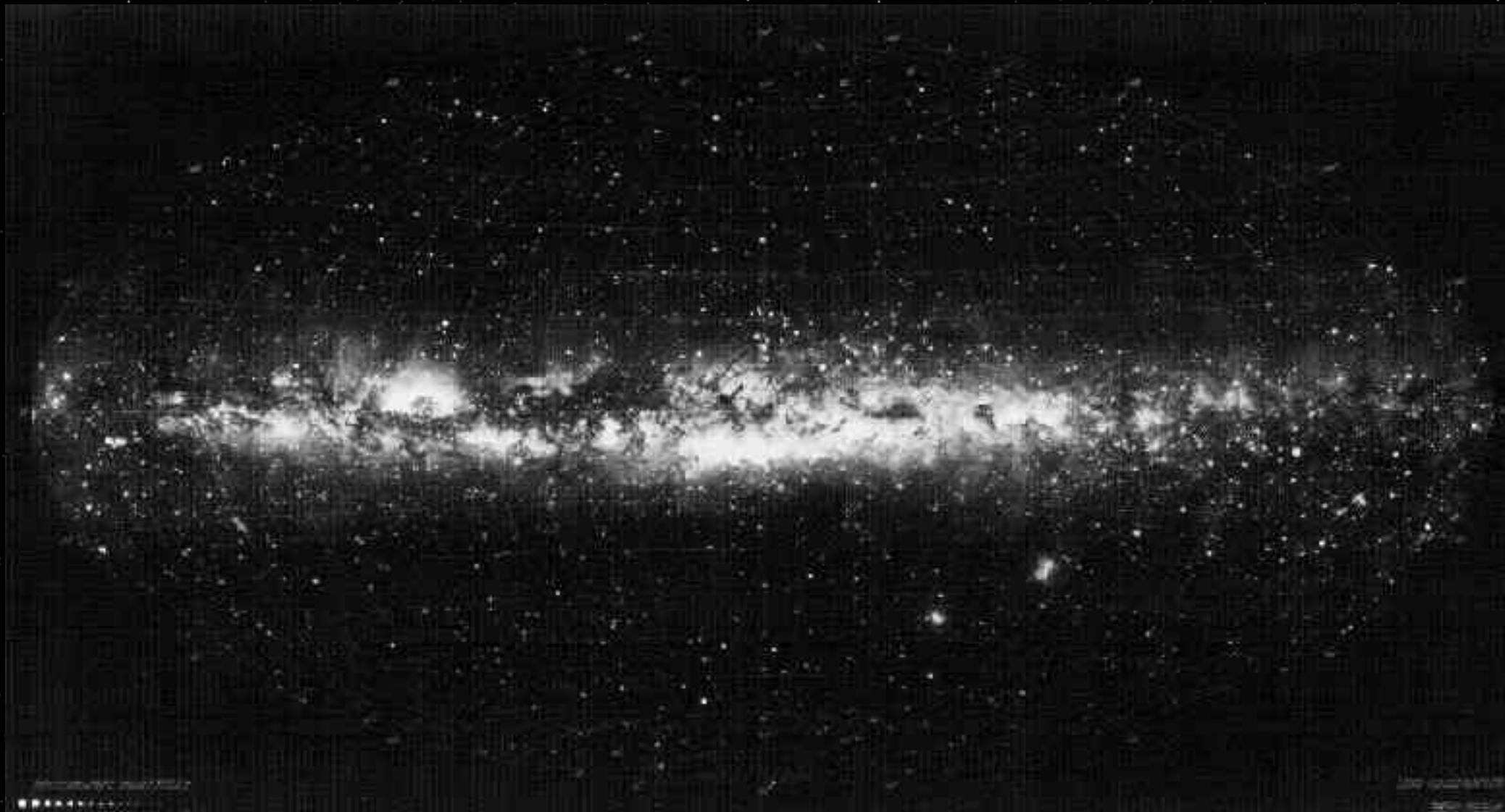

*A Tejútrendszer és az extragalaxisok
felfedezése*

XX.század elejének fő csillagászati problémája:
miből állnak a "spirálködök" ??

2 f? hipotézis:

a) közeli, születésben lévő bolygórendszerek

b) távoli "csillagszigetek"

A megoldás kulcsa: távolságmérés

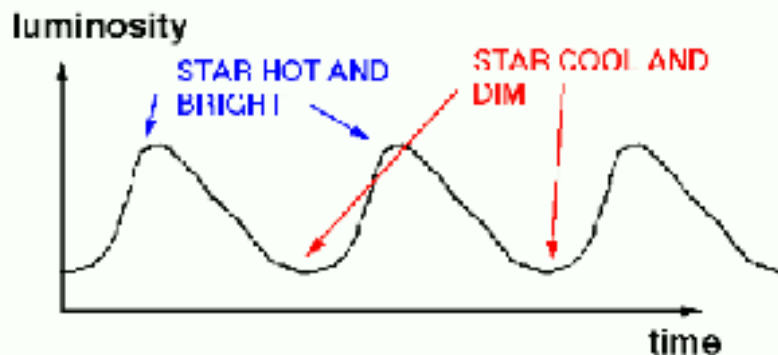
Miss Henrietta Leavitt

Cefeida csillagok

Periódus-fényesség reláció

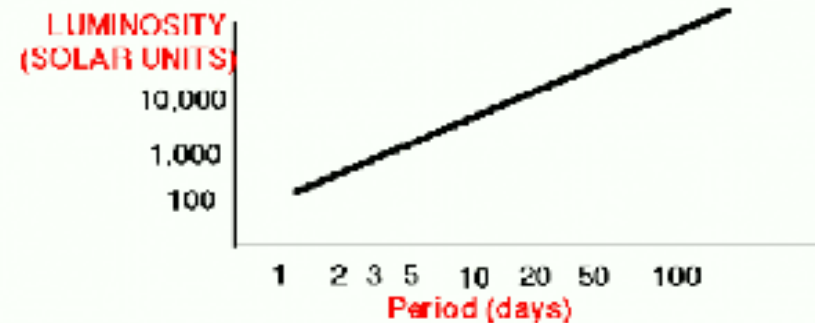
Light Curves of Pulsating Variables

• Cepheid Variables

18

Period-Luminosity Relationship

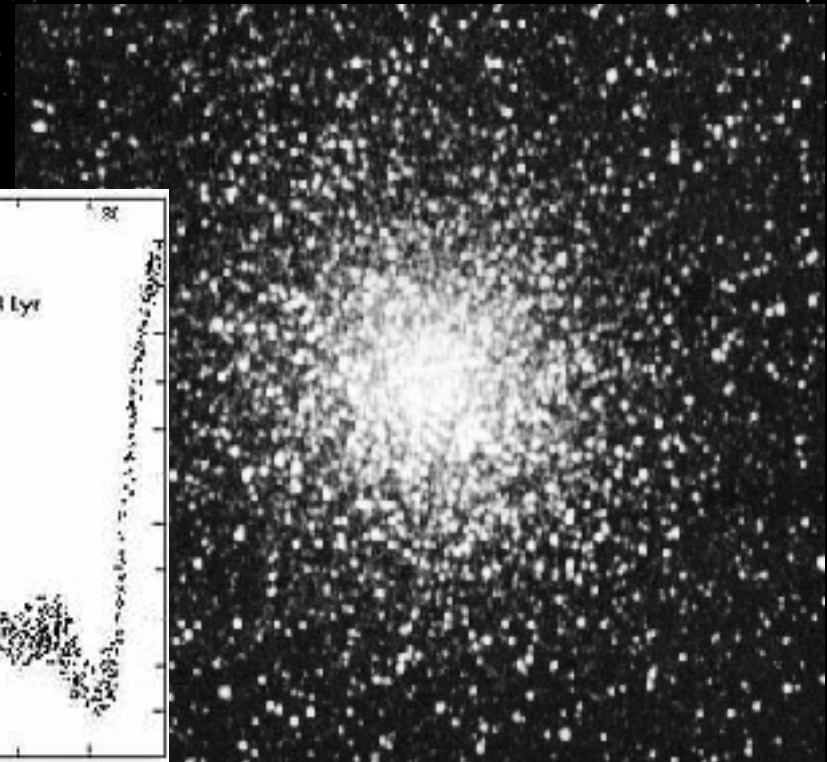
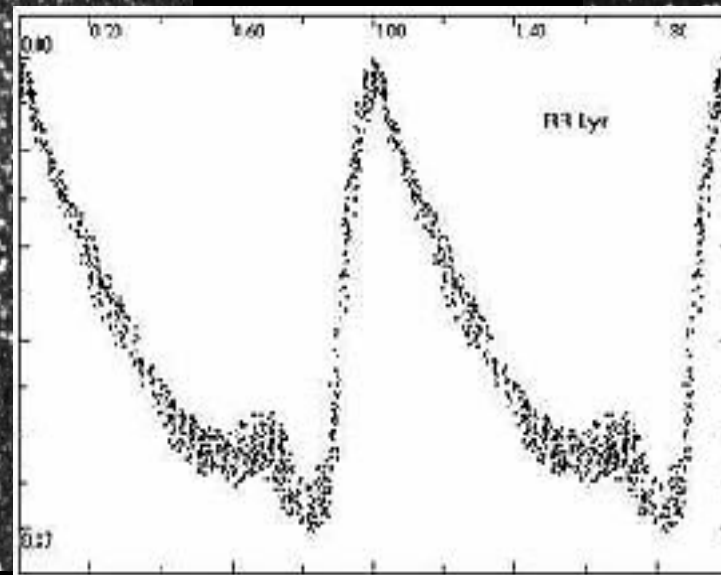
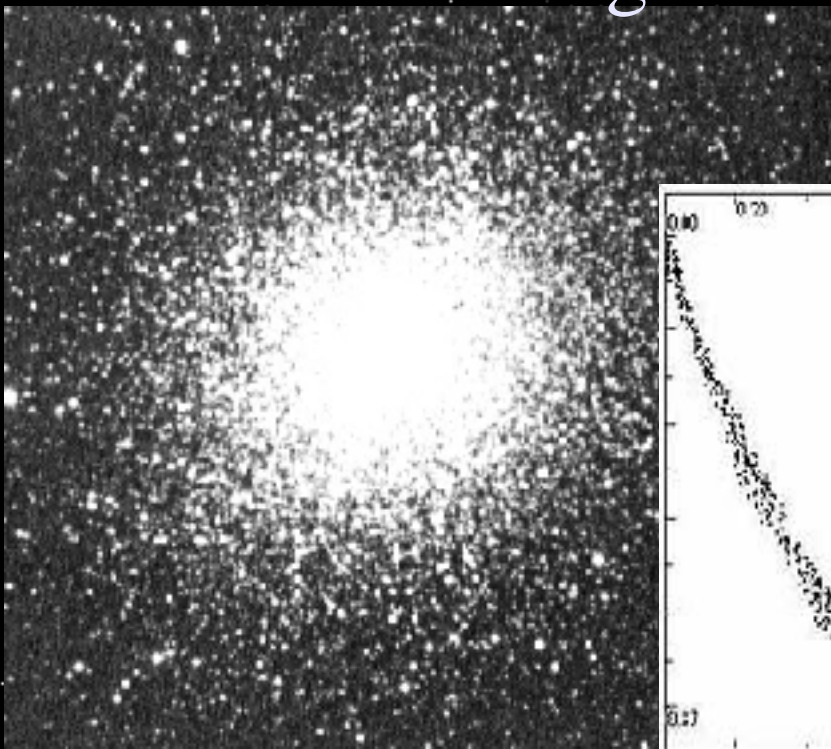

• the pulsation period of **Cepheid variables** is directly related to their average luminosity

21

Harlow Shapley (1885-1972)

- egyetem: Princeton
- Wilson-hegyi csillagvizsgáló (Kalifornia)
- gömbhalmazok távolságmérése változócsillagokból

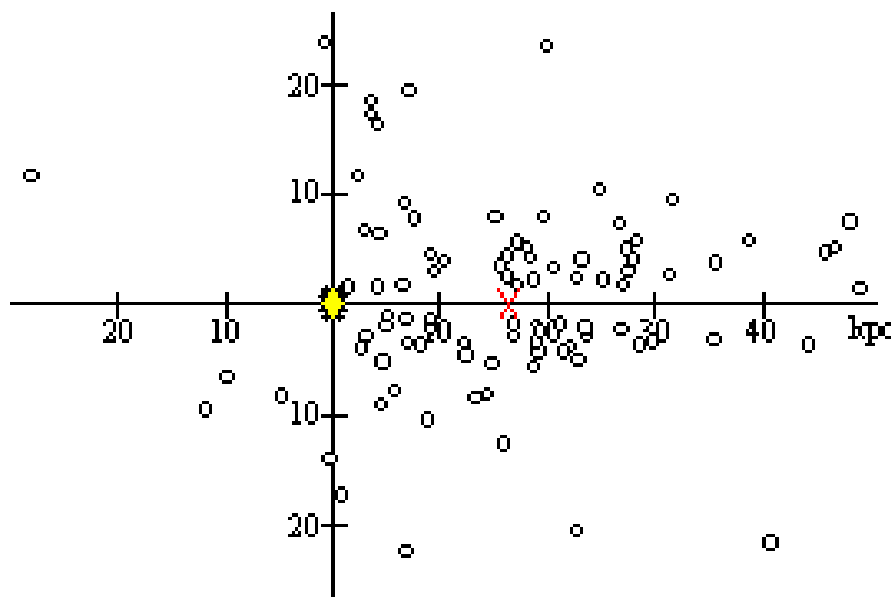
A gömbhalmazok távolságmérésének eredménye:

- a gömbhalmazok nem a Nap körül csoportosulnak

Shapley következtetése:

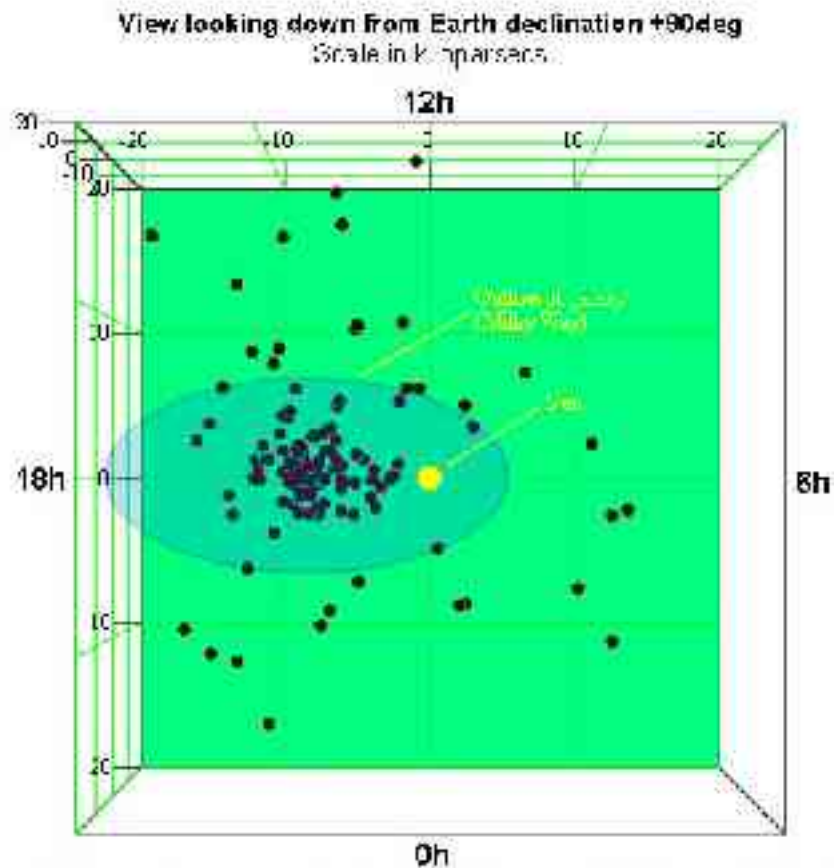
- a Nap NEM a Tejútrsz. középpontja

Shapley's Globular Cluster Distribution

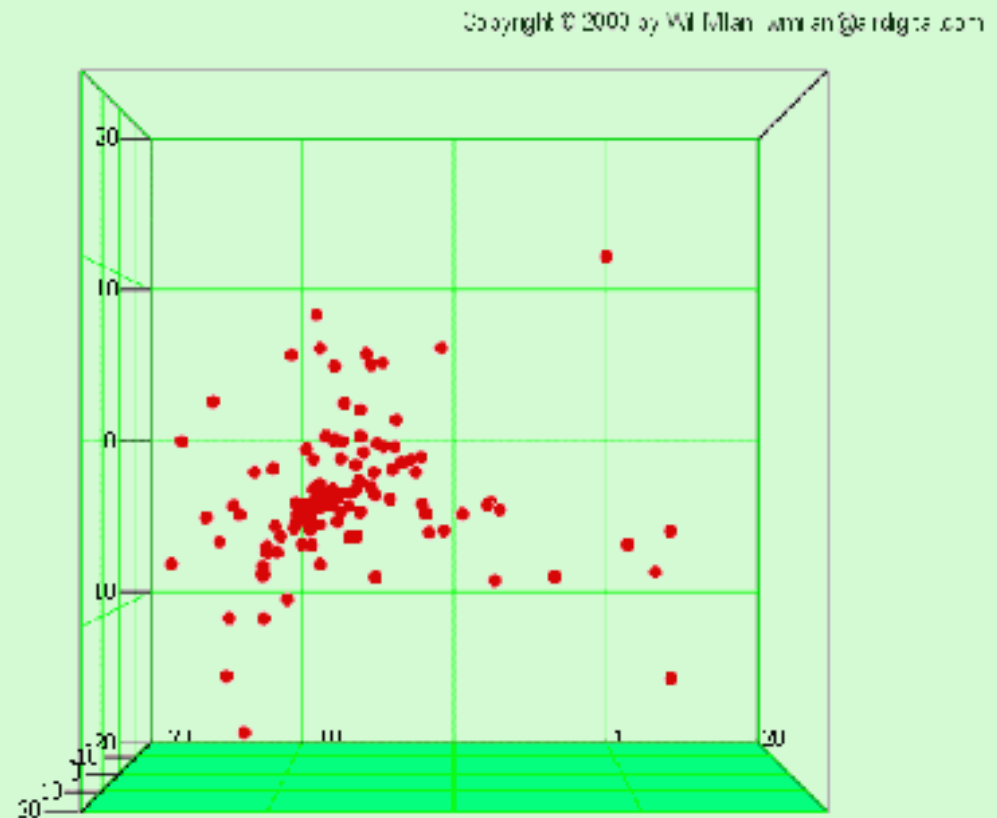

M5 © Anglo-Australian Observatory
Photograph by David Malin

A gömbhalmazok térbeli eloszlása

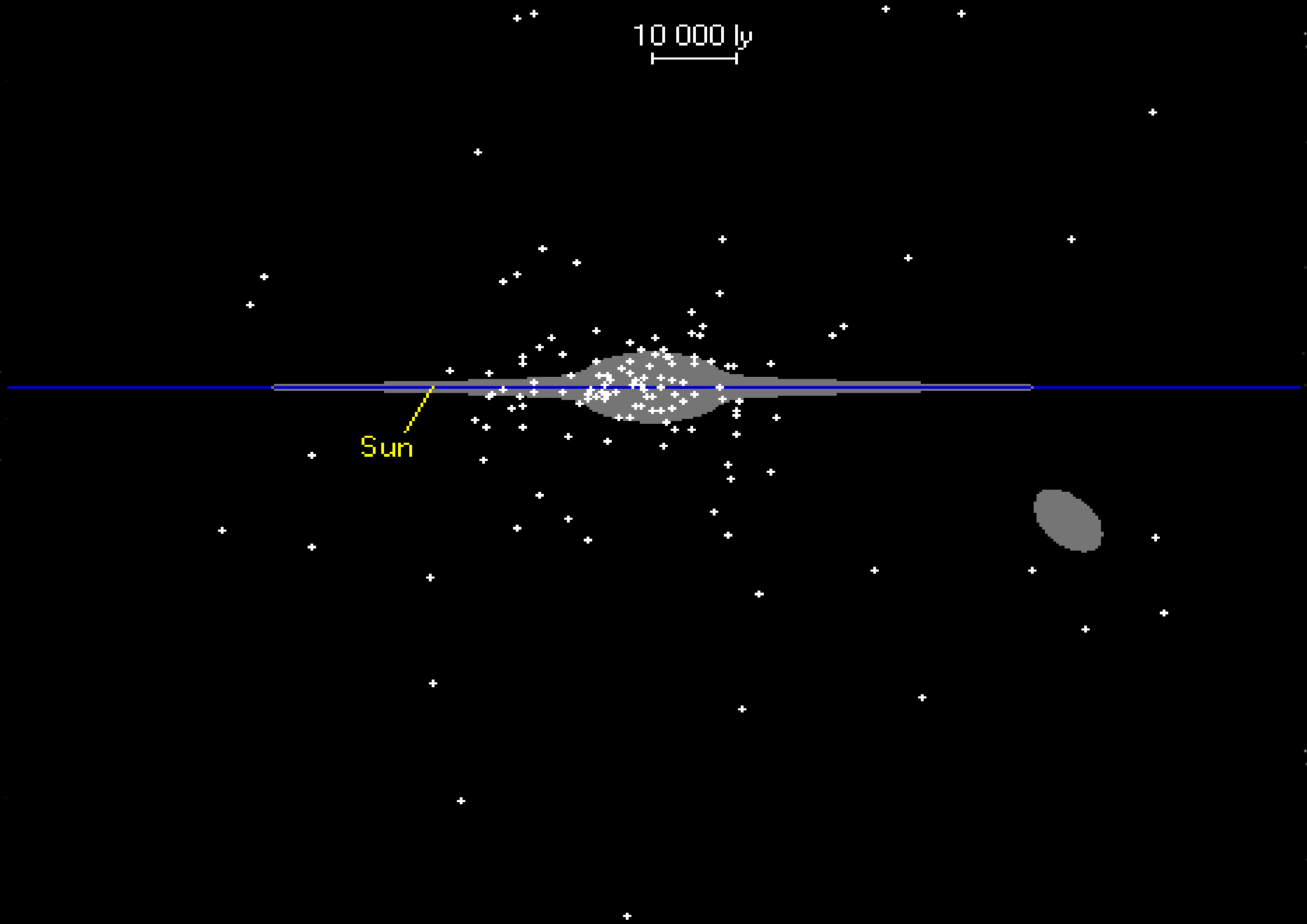

Plot of globular clusters in a 40x40x40 Kpc volume around Earth.
Copyright © 2000 by VMI Milan. vmi.milan@andigit.com

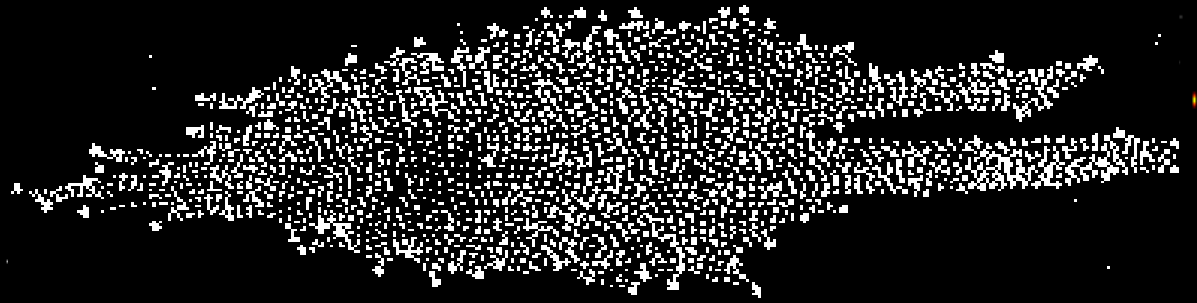
Globular clusters within 20 Kpc of Earth. Units in Kpc.
XY plane = Earth equatorial plane, Z axis = Earth polar axis
Location (0,0,0) = Earth

A gömbhalmazok térbeli eloszlása

A Tejútrendszer alakjának "fejlődése"

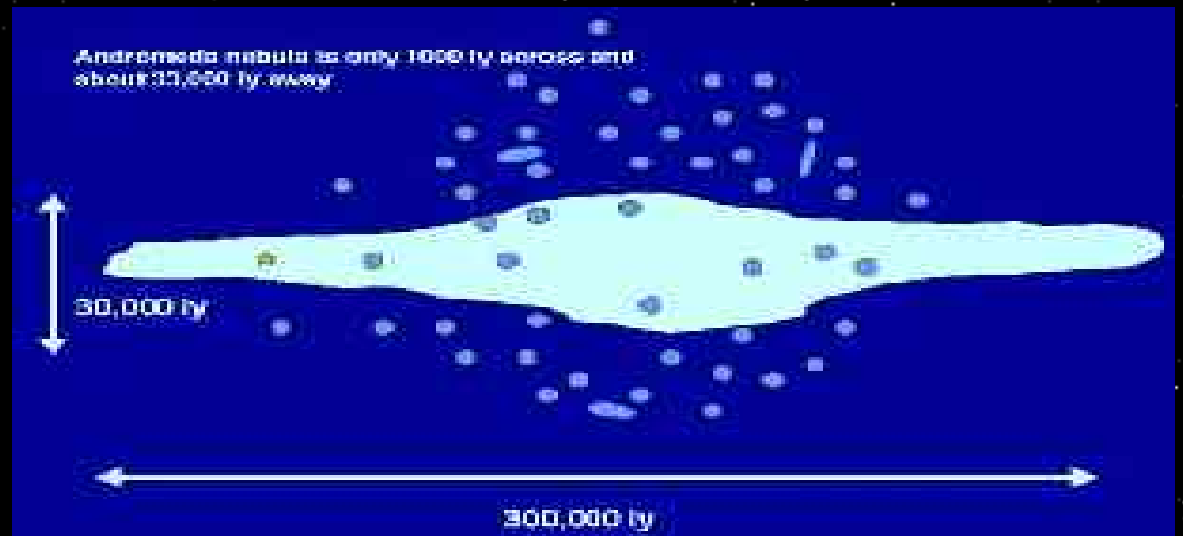
W. Herschel (1800)

J. Kapteyn (1920)

H. Shapley (1920)

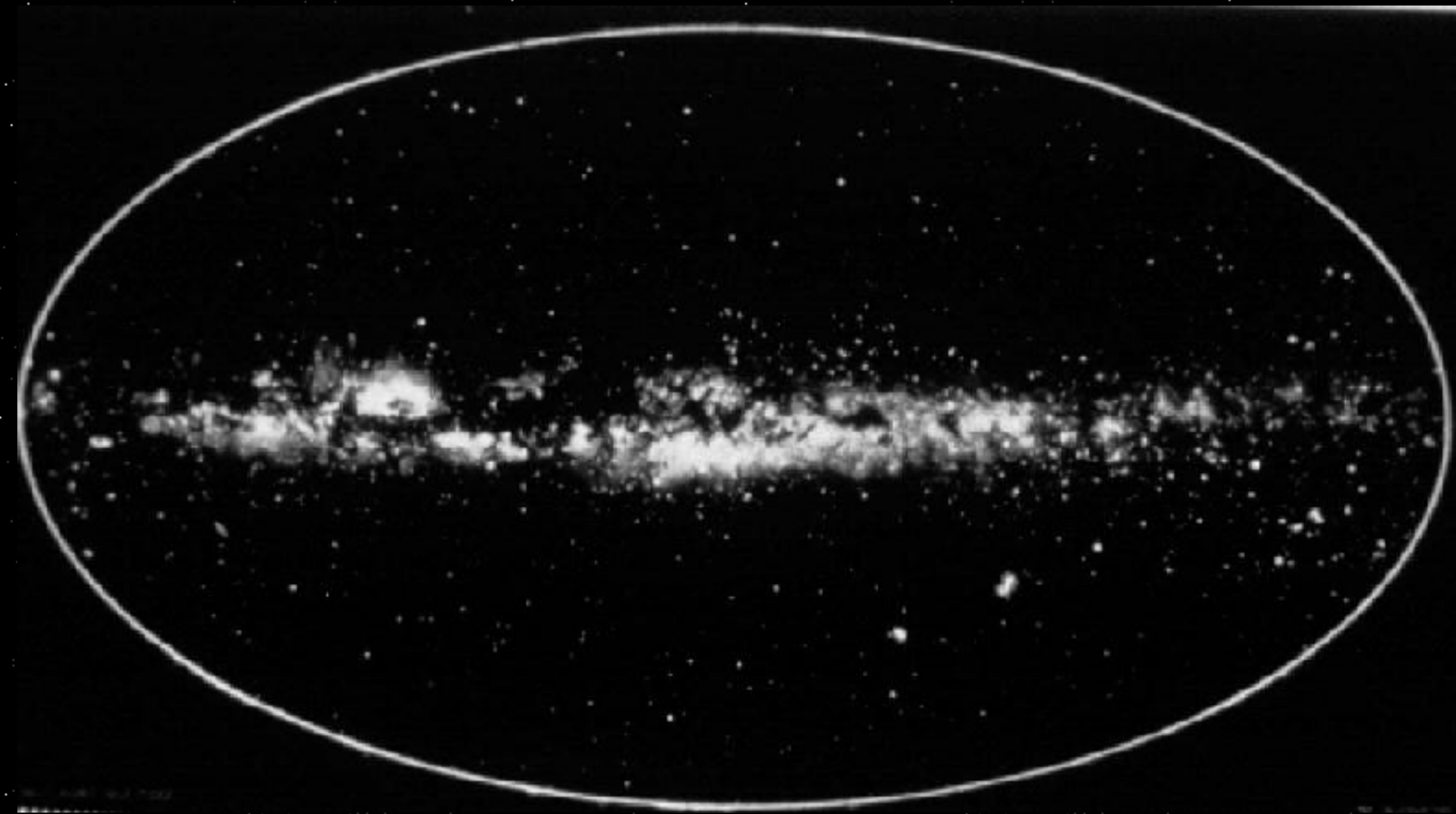
Tejút --> Tejútrendszer

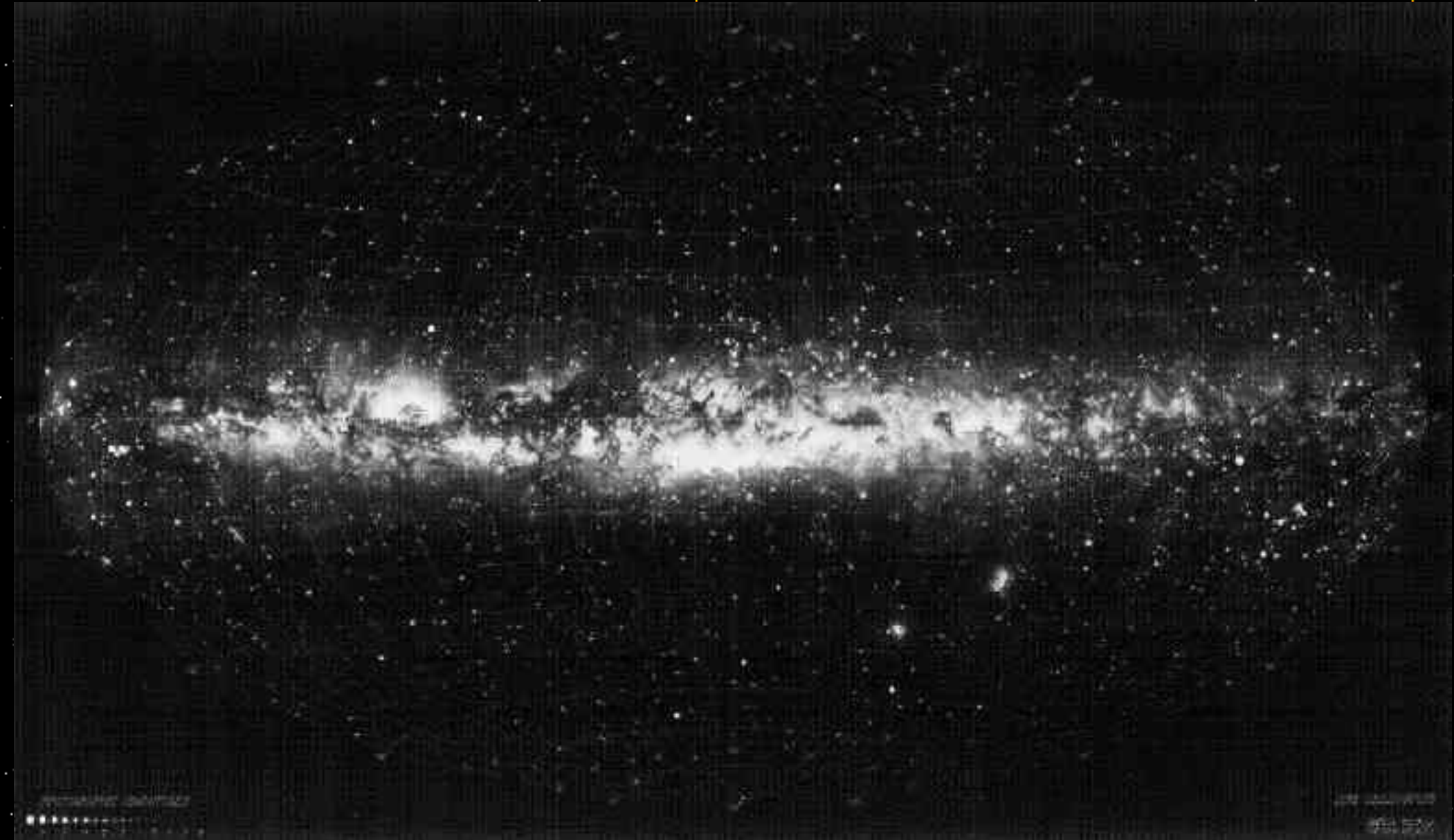
Tejút --> Tejútrendszer

Tejút --> Tejútrendszer

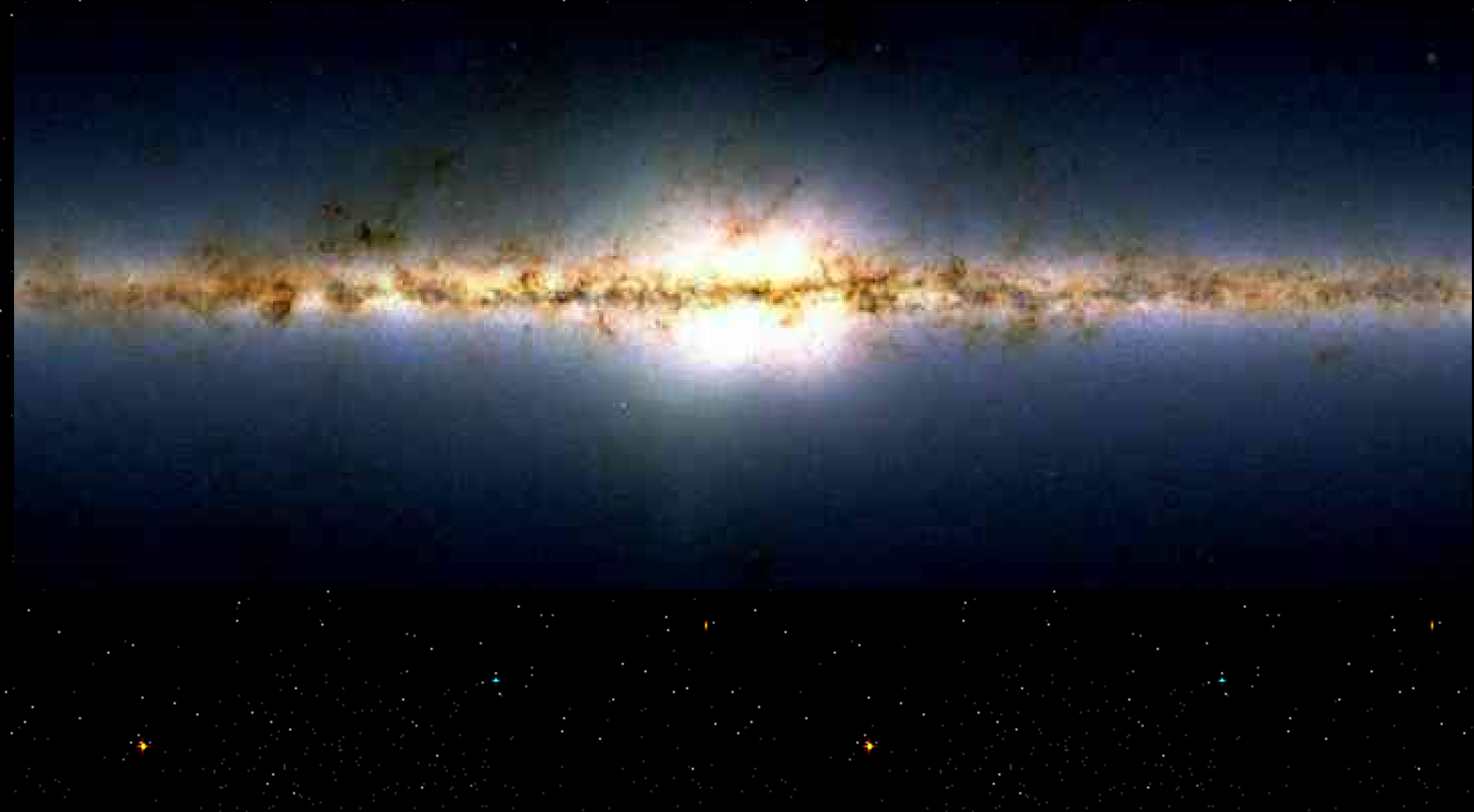
Tejút --> Tejútrendszer

Tejút --> Tejútrendszer

Tejút --> Tejútrendszer

Tejút --> Tejútrendszer

A Nagy Vita: 1920. április 26.

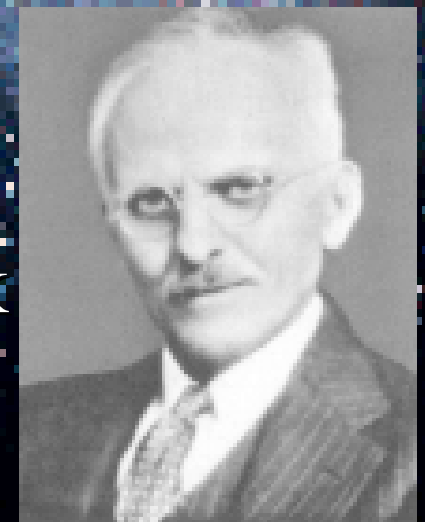

Harlow Shapley:

- a Tejútrendszer óriási
- a spirálködök közeli bolygórendszerek

Heber Curtis:

- a Tejútrendszer kicsi
- a spirálködök távoli csillagrendszerek

Shapley érvei:

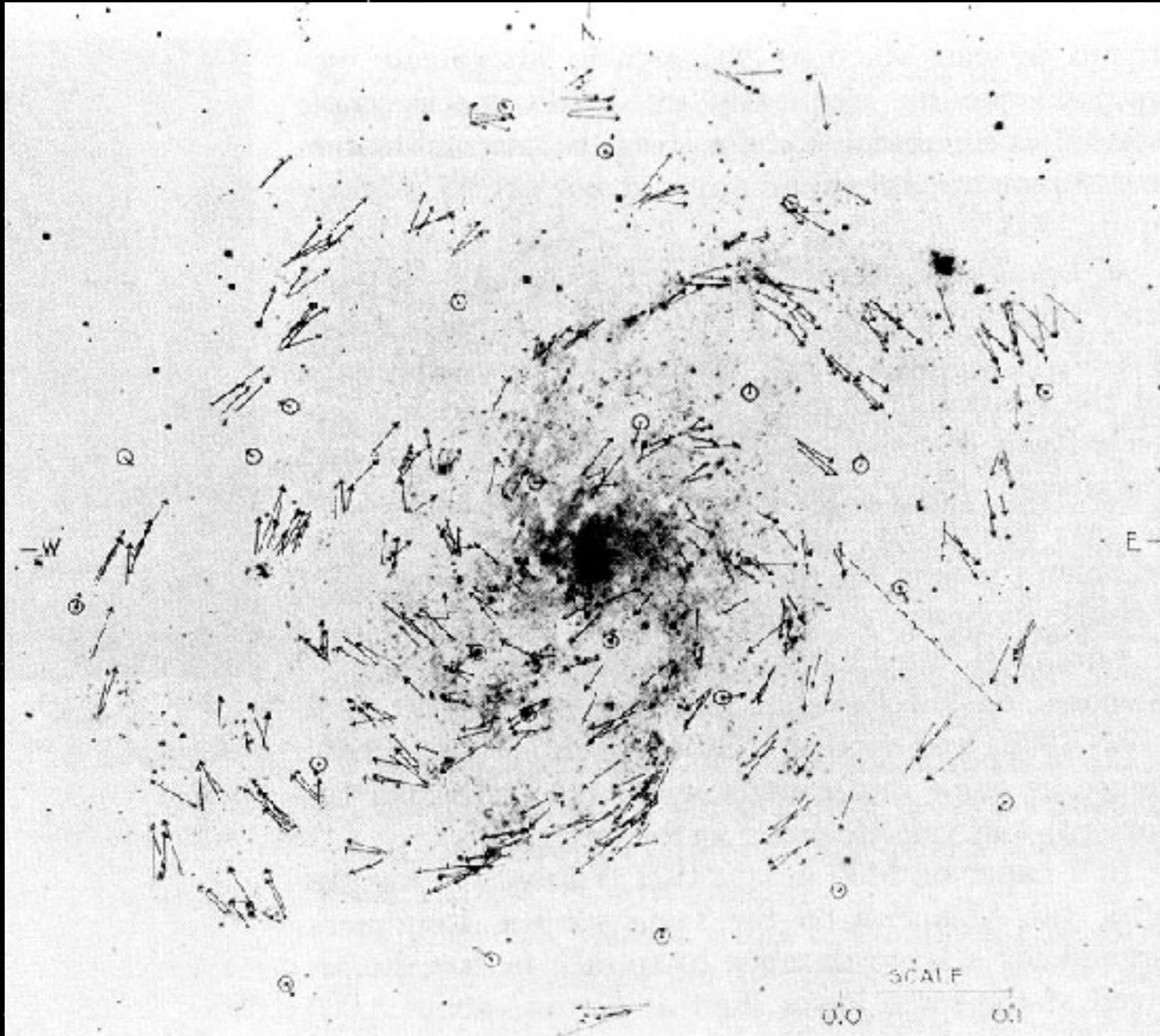
- a gömbhalmazok távolságai alapján a Tejútrsz. óriási
- a spirálködök forognak (Van Maanen észleléseiből)
- az Andromeda-ködben 1885-ben új csillagot figyeltek meg (S And) --> nem lehet távoli

Curtis érvei:

- a gömbhalmazok távolságai rosszak, a Tejútrsz. kicsi
- az Andromeda-ködben sok halvány új csillag (nóva) is megfigyelhet? --> távoli csillagrendszer

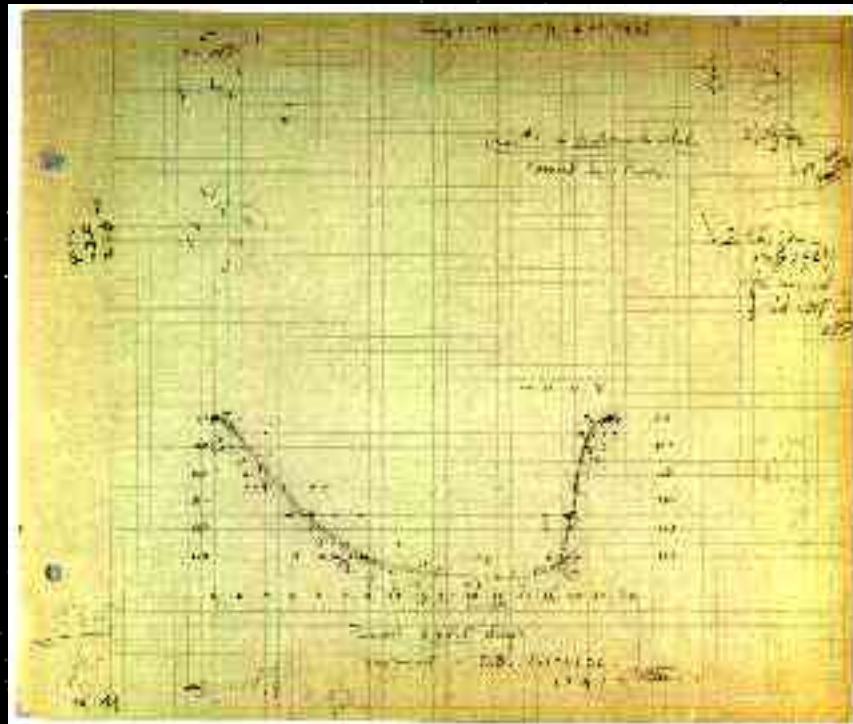
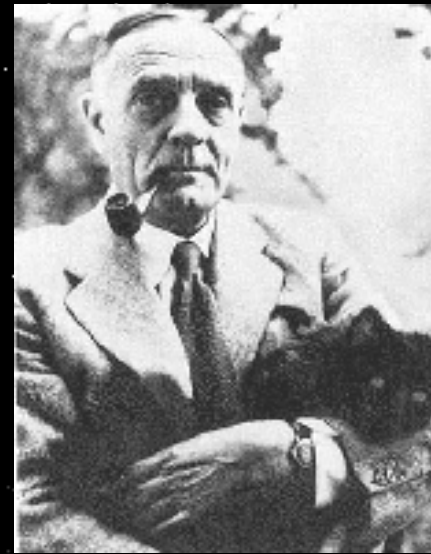
Amit mindketten elhanyagoltak: a csillagközi por fényelnyel? hatása

A. Van Maanen "felfedezése"

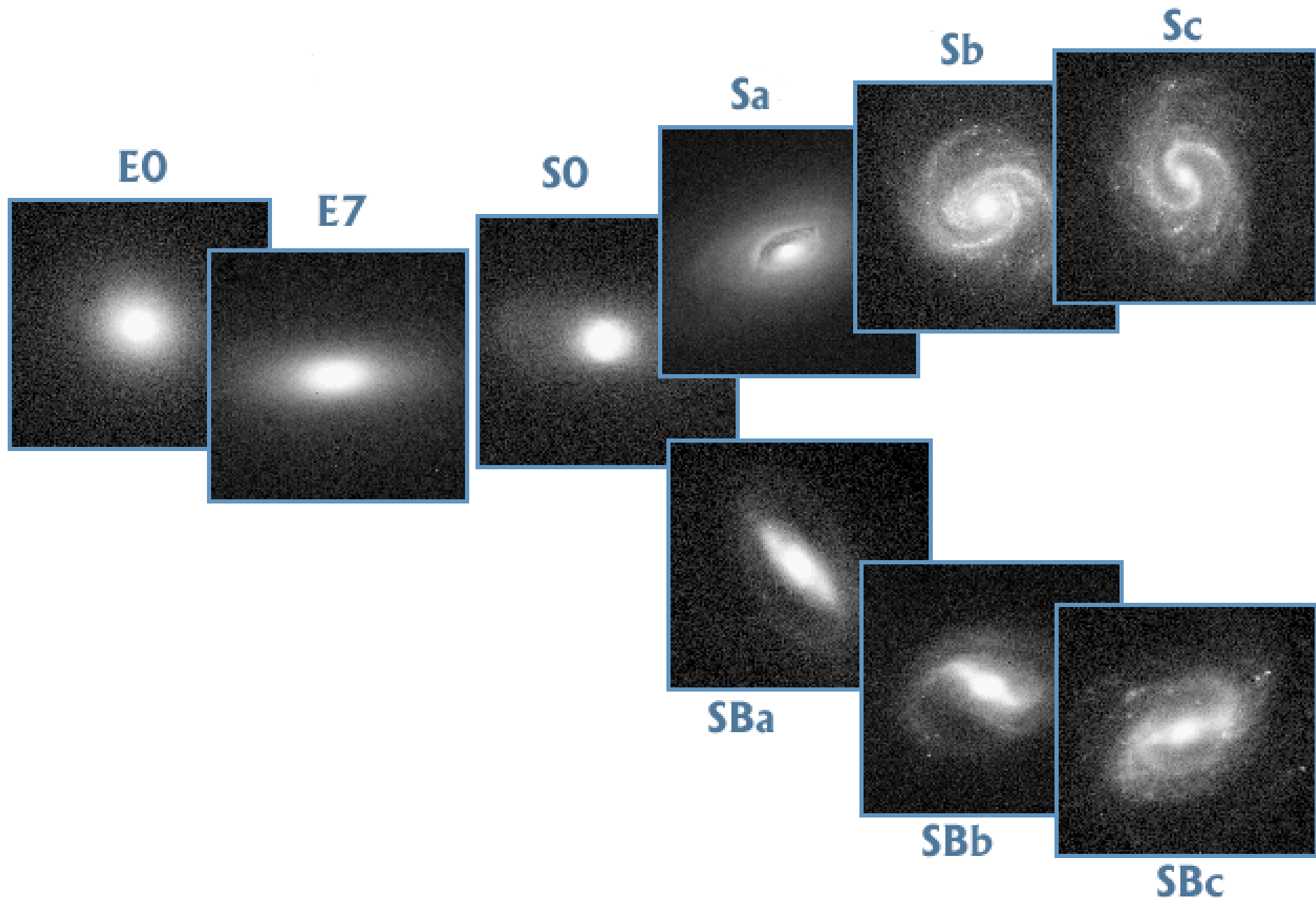
Edwin Hubble (1889-1953)

- Wilson-hegyi cs.v.
- csillagok azonosítása az M31-ben és M33-ban
- cefeida csillagok felfedezése, távolságmérés
- a spirálködök = távoli galaxisok

133 © JILVILU/Alin
Photo from Isaac Newton Telescope Project
by David Malin

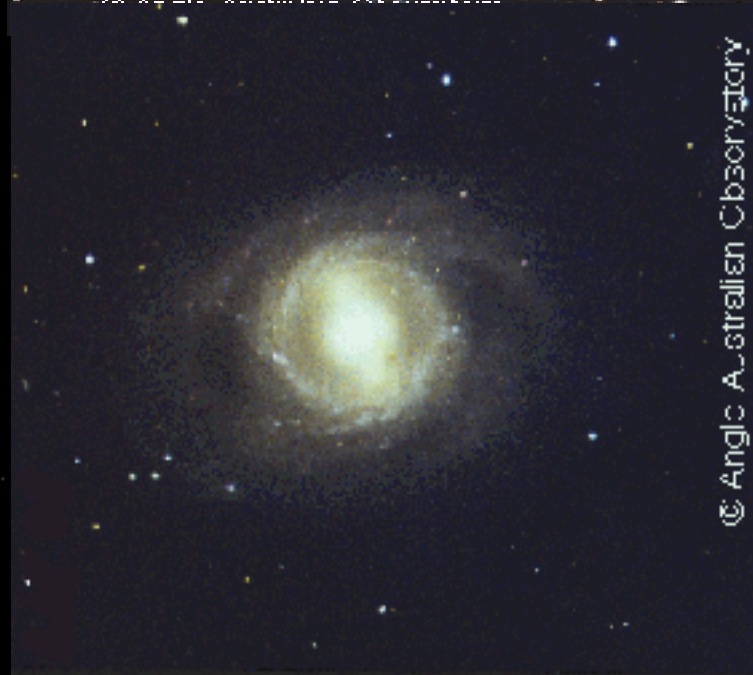
Hubble-féle galaxis-osztályozás

Elliptikus galaxisok

Spirális galaxisok

© Anglo-Australian Observatory

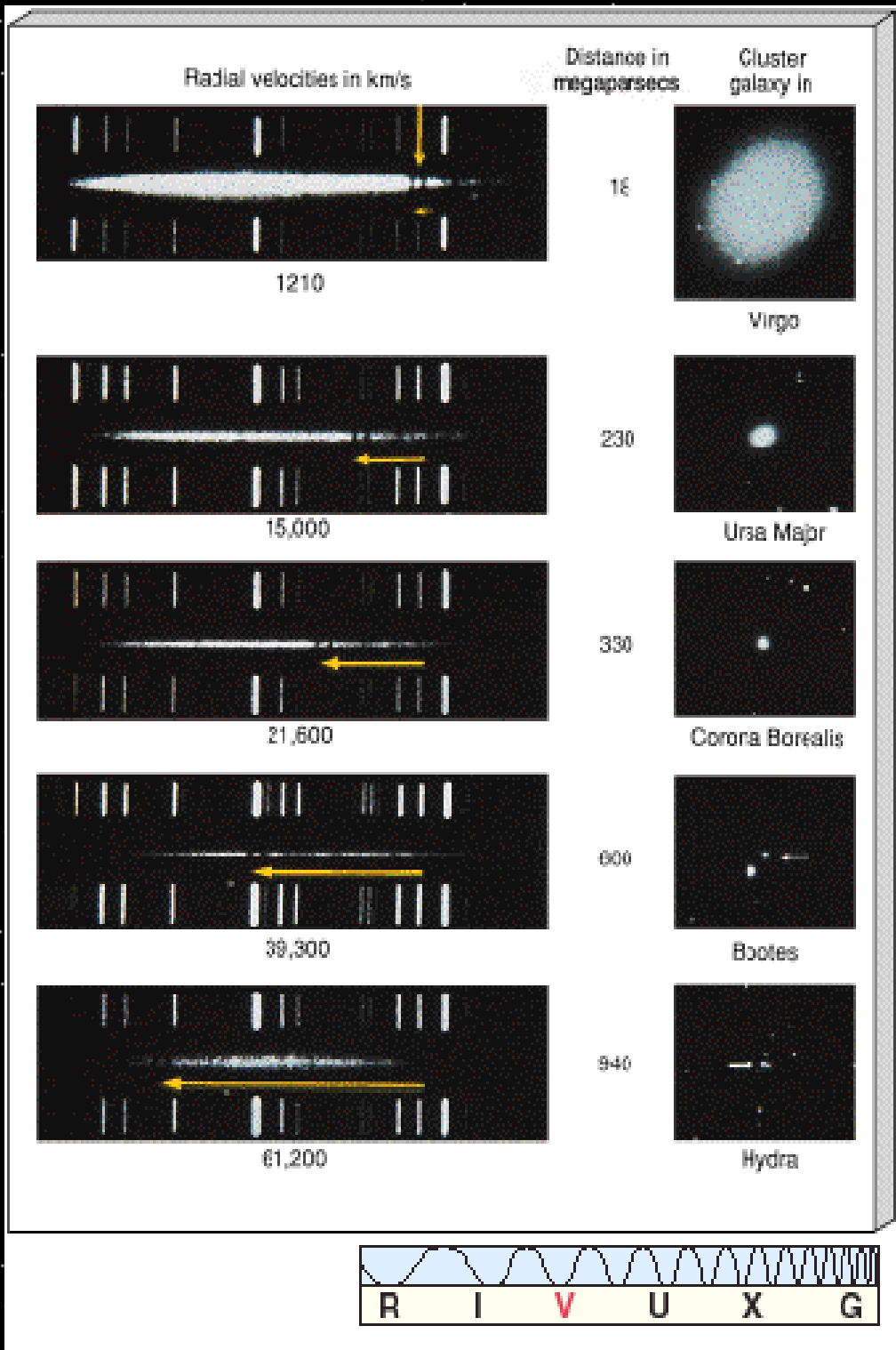
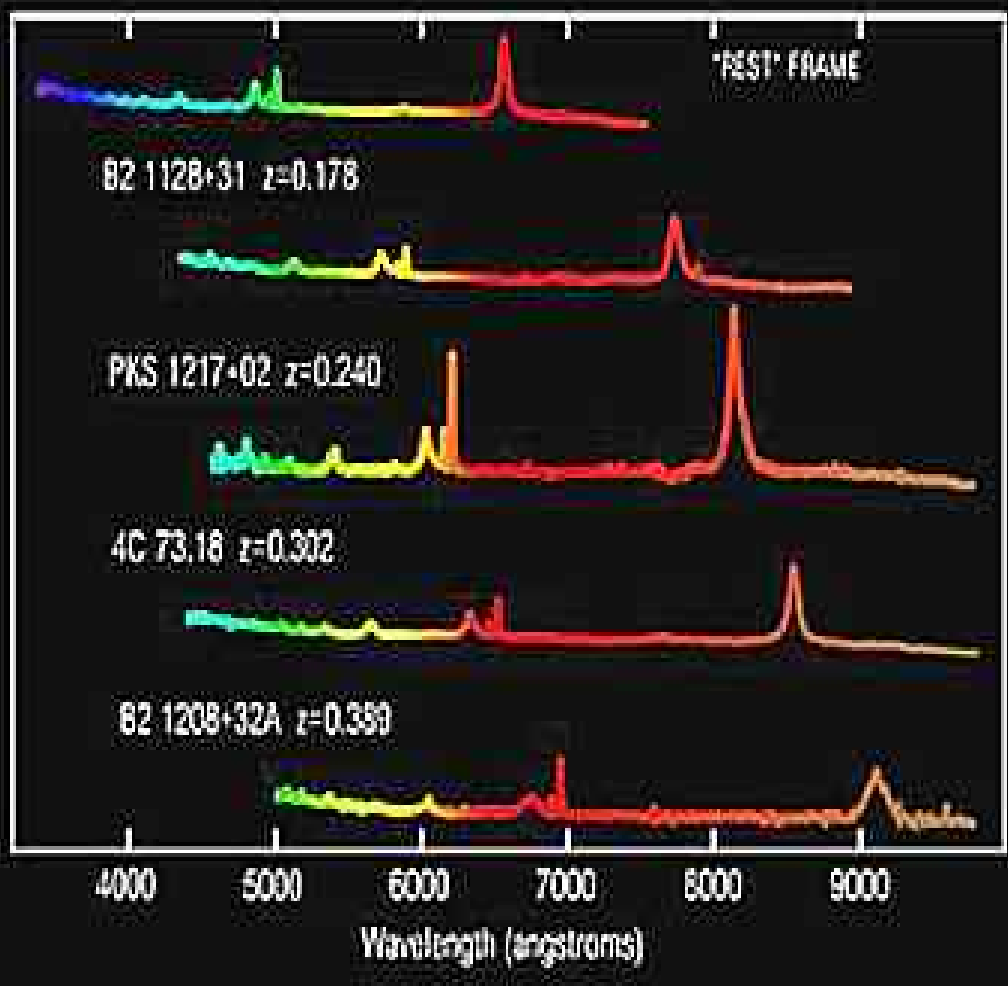
© Anglo-Australian Observatory

Szabálytalan galaxisok

Hubble felfedezése (1930)

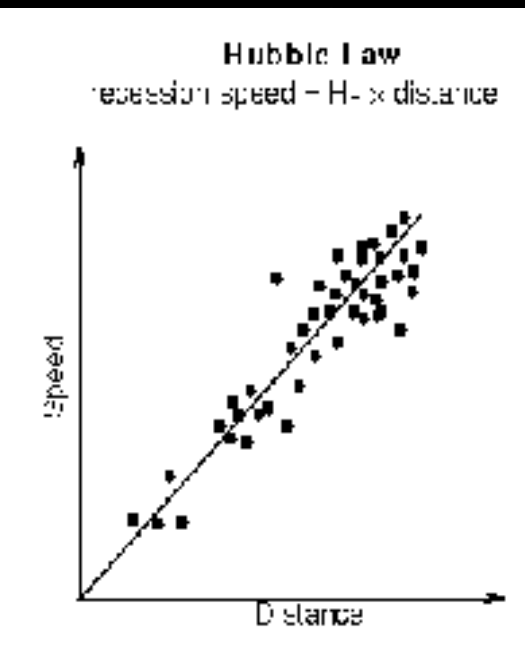
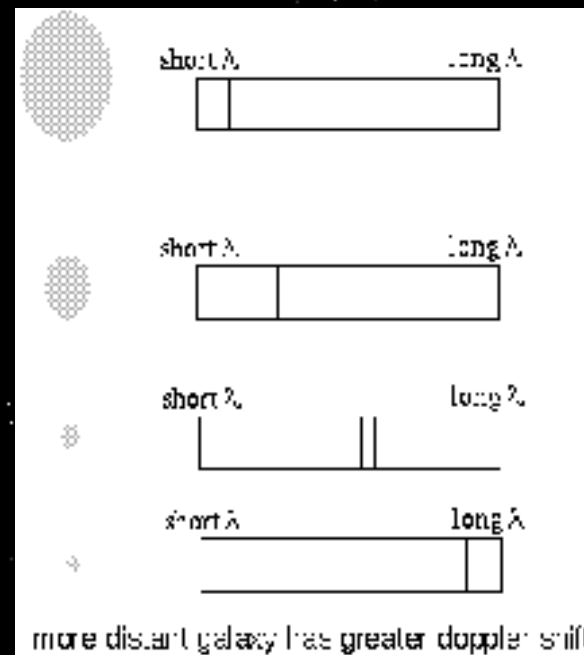
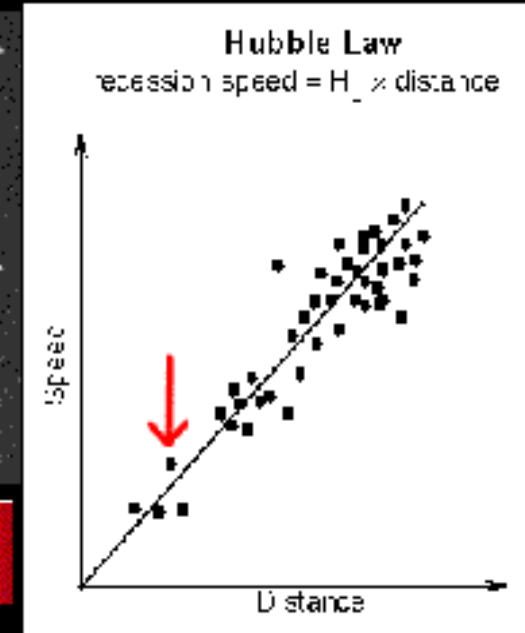
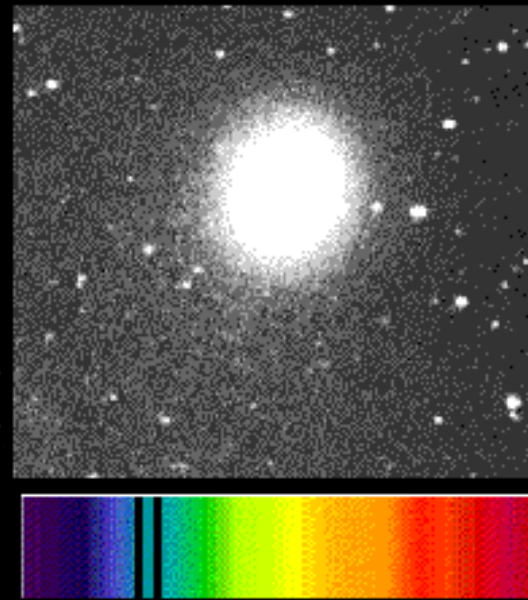
- minden galaxis színeke
a vörös felé tolódik el!

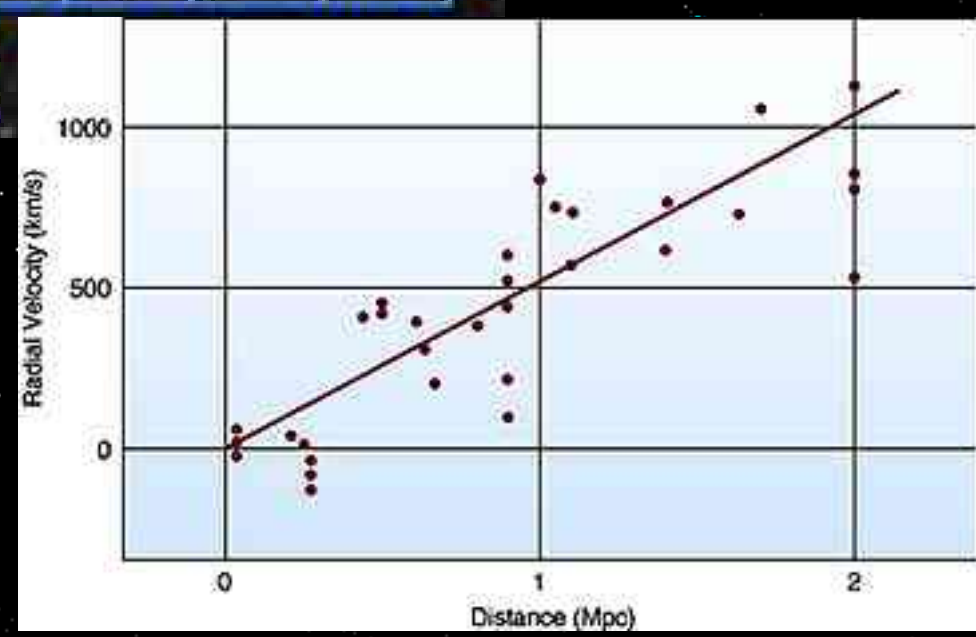
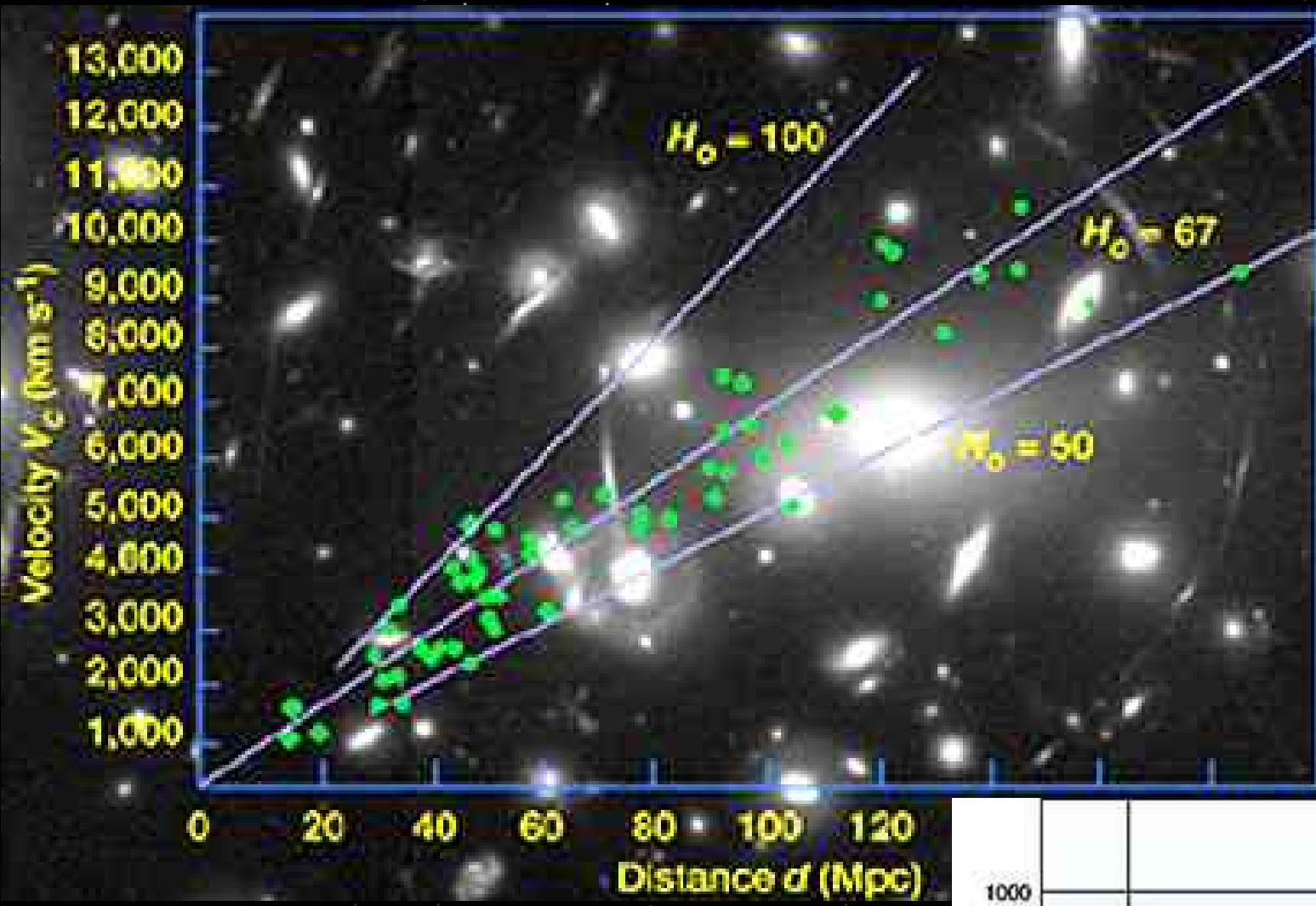

A Hubble-törvény

- minden galaxis színe a vörös felé tolódik el
- a vöröseltolódás annál nagyobb, minél távolabbi a galaxis
- a vöröseltolódás oka a Doppler-effektus => a galaxisok távolodnak!

$$v = H \cdot r$$

A vöröseltolódás értelmezése:
a Világegyetem tágul